

א. שמות כג, יד-יז

(יד) שְׁלֹשׁ רְגָלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה : (טו) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת בְּאֶשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד הַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי בּוֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם : (טז) וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךְ אֶת־מַעֲשֵׂיֶיךָ מִן־הַשָּׂדֶה : (יז) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרָךְ אֶל־פְּנֵי הָאֲדֹנָי ד' :

ב. שמות לד, יח-כג

(יח) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד הַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב יֵצְאֶת מִמִּצְרָיִם : (יט) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה : (כ) וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתָו כָּל בְּכוֹר בְּנֵיֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם : (כא) שְׁשֹׁת יָמִים תִּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֵישׁ וּבְקִצִּיר תִּשְׁבֹּת : (כב) וְחַג שְׁבַעַת תִּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוּרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַל הָאֶסֶף תִּקְוֹפֶת הַשָּׁנָה : (כג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרָךְ אֶת־פְּנֵי הָאֲדֹנָי ד' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :

ג. דברים טז, טז-יז

(טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרָךְ אֶת־פְּנֵי יְקֻזְק אֱלֹהֵיֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבַעַת וּבְחַג הַסִּפּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְקֻזְק רִיקָם : (יז) אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת ד' אֱלֹהֵיֶיךָ אֲשֶׁר נָתַתָּ לָּךְ :

ד. רמב"ם הלכות חגיגה פרק א הלכה א

שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן: הראייה שנאמר יראה כל זכורך, והחגיגה שנאמר תחוג לה' אלהיך, והשמחה שנאמר ושמחת בחגך, הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה, ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצוות עשה אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה, החגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה, ושתי מצוות אלו שהן הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות בהן, והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך, ונשים חייבות במצוה זו. +/השגת הראב"ד/ ונשים חייבות במצוה זו. א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה. +

ה. רש"י דברים טז, טז

(טז) ולא יראה את פני ה' ריקם - אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה :

ו. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה נג

והמצוה הנ"ל היא שצונו להראות ברגלים והוא אמרו ית' (תשא לד) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון י"י אלהי ישראל. וענין מצוה זו שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו שיוכל ללכת ברגליו ויקריב קרבן עולה בעלותו. וקרבן עולה זה שיקריב בעלייתו הוא הנקרא (חגיג' ו א, ז ב ושי"נ ביצ' יט א, כ ב, קדושין יז א מנחו' צג א בכורו' נו א, נא ב, ושי"נ) עולת ראייה. וכבר קדם לנו (מי' נב) אמרם שלש מצוות נצטוו ישראל ברגל חגיגה ראייה ושמחה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו רוצה לומר מצוות ראייה במסכת חגיגה (ב - י ב, יז א). והיא גם כן אין נשים חייבות בה :

ז. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה קנו

והמצוה הקני"ו היא שהזהירנו מעלות לרגל מבלי קרבן שיהיה עמנו נקריבהו שם. והוא אמרו יתעלה (משפטי' כג) לא ייראו פני ריקם. ועל כל פנים יהיה עמו עולה ושלמים (מ"ע נב - נג). וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת חגיגה (פ"א). ומצוה זו אין הנשים חייבות בה :

ח. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חגיגה פרק א משנה א

ראייה, הוא מה שאמר ה' יראה כל זכורך,

תציגה דף ו צ"ב. רמב"ם הלכות חגיגה (פ"א ה"ה) כתב המפריש עולה ראייתו ומת היורשין חייבין להביאה. וככ"מ שם כתב, פוקן יש בכור נקיט לה בפשיטות על מנת' דמת לאחר שלשים יום, ואיתא בירושלמי פ"ק דחגיגה, אלא דשם אמרו דאם רישו קרקע אפילו לא הפרישה חייבין יורשים להביאה, ולא ידעתי למה השמיטו רבנו ע"כ. ובאמת לא רק שהשמיטו אלא דמזכיר הרמב"ם משמע להפך דדוקא שהפרישה, וכדכתב הפריש עולתו ומת, וצ"ע מ"ש מילולת ומכל מחוייבי קרבן דהיורשין מביאים את קרבנם אע"פ שלא הפרישוהו מתיים וכדאיתא בגמ' קידושין (יג ע"ב) ומשום ששעבודא דאורייתא וצ"ע.

ורגה הרמב"ם שם בהלכה א' כתב ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא ריז עשה מצות ולמה הרמב"ם שם בהלכה א' כתב ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא ריז עשה מצות עשה אלא עובר על ל"ת שנאמר לא יראו פני ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מצוה. וכביאר מה דלא מיקרי זה מעשה יש לעיין אם משום דהלאו הוא מה שלא הביא קרבנות הראוי ועבירה הלאו הוא ע"י חסרון מעשה, והיינו אי הבאת קרבנותיו זהו הלאו, או דנימא דהראית פנים בעזרה ריקם הוא האיסור והוא מעשה הלאו, ומה דלא חשיב זה מעשה ללקות עליו הוא משום דיש לו תשלומין כל שכבה, ונמצא דעבירת הלאו נגמרת ונשלמת ע"י אי הבאת קרבנות ע"י אי הבאת קרבנות כל שאין בו קרבנות כשבעת הימים הרי אין זה ראות פנים ריקם, ואי הבאת קרבנות של כל שבעת הימים אין בו מעשה ונמצא דעבר הלאו ע"י אי מעשה, ומשום זה מיקרי לאו שאין בו מעשה, אבל אה"נ רצצם הראית פנים בעזרה ריקם הוא גוף האיסור והמעשה שאסרתו תורה, אלא דעבר ע"י אי מעשה של חסרון הבאת קרבנותיו כל שבעת ימי תשלומין.

אך צ"ע דעיין בזה כיון דגוף הראית פנים הוא האיסור ואית ב"י מעשה, ורק דעבר ע"י אי מעשה, אי זה מיקרי לאו שאין בו מעשה, רק דה"י יכול לתקן הלאו ולא תיקני, אבל אין זה מיקרי לאו שאין בו מעשה, דהרי הראית פנים בעזרה הוא האיסור ויש בו מעשה, ורק דה"י לו לתקן וכשלא תיקנו נמצא דעבר עליו כמעשה, ועוד דכשהיה בעזרה בסוף יום האחרון דלא ה"י עוד זמן לתשלומין הרי עובר הלאו חתף בראית פנים ריקם בעזרה, ונמצא דמשכחת לה שפיר ע"י מעשה, והרמב"ם הלא כתב דלאו זה אין בו מעשה, ומשמע דלא משכחת לעולם מלקות ומעשה בלאו זה.

ורגה על ריש דברי הרמב"ם שכתב שלא קיים העשה, והקשה ה"ט"א דאמאי לא קיים העשה דמה שייכות הוא האיסור דלא יראו פני ריקם לקיום העשה דראית פנים בעזרה ואמאי לא קיים כלל העשה והלא ראה פני הבית. והמוכרח מזה דכשבא ריקם לעזרה, עצם הראית פנים בעזרה הוא האיסור, וכיון שהוא מעשה שאסרתו תורה אין שייך שקייים בזה מצות עשה, דהוא מעשה איסור ולא מעשה מצוה. אלא דא"כ יקשה כנ"ל דאמאי מיקרי זה אין בו מעשה, כיון רצצם הראית פנים בעזרה הוא האיסור הלא יש בו מעשה וצ"ע.

אכן נראה דתוריייהו הוה מנוף מעשה האיסור, הראית פנים וחסרון הבאת קרבנותיו, ומעשה אי הבאת קרבנותיו נגמר ונשלם כמה שאינו מביא ומשלים כל שבעת הימים, ונמצא דנגמר מעשה האיסור ע"י אי מעשה, דתוריייהו מנוף האיסור, הראית פנים וחסרון הבאת קרבנותיו, ונגמר גוף עבירת הלאו ע"י אי מעשה, ושפיר חשיב אין בו מעשה, ואתי שפיר דברי הרמב"ם.

ורגה בדין זה דעולת ראייהו לה תשלומין כל שבעה דכולם תשלומין דראשון ויגוה, צ"ע אם החיוב הוא להביא קרבנו חתף בעת ראית פנים ביום ראשון, ומיד כבר חל עליו חיוב הבאה ויש עליו עמוד מס' 115 חידושי הגר"ח >מחדורת מישרו<: סולובייצקי, חיים בן יוסף דוב הלוי (9)0{ חודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

גם שעבוד לסלק חובו וכדאיתא בגמ' קידושין (יג ע"ב) דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי, אלא שנקבע לו זמן עד שבעה ימים לפרוע חובו, או דנימא דעיקר החיוב וזמן המצוה הוא לשבעת הימים דזהו הזמן להבאת קרבנותיו, והא דאיתא דכולם תשלומין דראשון ויגוה, היינו לענין הראיה או חובת הראיה ביום ראשון הוא המחייבו במצוה זו, אבל אה"נ דזמן המצוה הוא לשבעת הימים. ונראה דכהצד השני מוכרח לדעת הרמב"ם דגם הראית פנים בעזרה ריקם ואי הבאת קרבנותיו הוא מגוף מעשה האיסור וחשיב לאו שאין בו מעשה משום דיש לו תשלומין, דכ"ז הוא אם נימא דכל שבעת הימים הוא מדין המצוה, ונמצא דעבר על הלאו באי הבאת קרבנותיו כל שבעת הימים באי מעשה ושפיר הוי לאו שאין בו מעשה, אבל אם נימא דהחיוב חל עליו מיד, ונמצא דעבר על הלאו תיכף כשהראה פניו בעזרה ריקם א"כ הרי עבר במעשה, ורק דה"י יכול שוב לתקנו כל שבעת הימים ולהשלים חיובו ולא תקנו באי מעשה, זה מסתבר דלא חשיב לאו שאין בו מעשה, כיון דעיקר עקירת הלאו עבר כבר במעשה, ועוד דהרי קרבנות הראיה ממצוות עשה התלויות בזמן ויגוה וכדתנן (תגיגה דף ט) עבר הרגל ולא חגג אין חוגג עוד, ואם ה"י זמנו תיכף לא ה"י שייך שיהג עליו חיוב תשלומין, דכ"ז אינו שייך אלא במצוה שאינה תלויה בזמן כגון קרבנות היולדת, אלא ודאי דעיקר חיובו וזמנו הוא לשבעת הימים, וכמו עצם הראיה גופא דאית לי תשלומין כל שבעה והיינו דזמן המצוה הוא כל שבעת ימי החג דהתם אין שייך שעבוד וחיוב תשלומין, רק דזהו זמן המצוה, והא דתשלומין דראשון ויגוה היינו דעיקר המחייב במצוה זו היא חובתו ביום ראשון והוא המחייבו במצוה שזמנה כל שבעה וכנ"ל, ואין לומר דזה נאמר גם בדינא דתשלומין דקרבנות שזמנו כל שבעה, דמהיכי תיתי נימא שיש בזה תרי גווני תשלומין, אלא ודאי דתשלומין דחובת הקרבנות כתשלומין דראיה דעוד לא נגמר חיובו ולא נשתעבד בהבאת קרבנות, רק דזהו זמן המצוה כל שבעת הימים.

ולפ"ז מיושב היטב גם מה שתמה הכ"מ בדעת הרמב"ם במת קודם שהפריש דאין היורשין חייבין להביא עולת ראיה, כיון דעוד לא נגמר החיוב ולא נשלם זמן חובת המצוה ולית עליה כלל שעבוד נכסים שיתחייבו היורשין בהבאת הקרבן, ולא דמי לעולת יולדת דכבר נגמר חיובה ונשתעבדה בהבאת הקרבן, משו"ה גם היורשין מחויבין בהבאת הקרבן משום שעבוד נכסים.

(ירחון "המתיבתא" ניסן תש"ג, שנה א ח' 1) עמוד מס' 116 חידושי הגר"ח >מחדורת מישרו<: סולובייצקי, חיים בן יוסף דוב הלוי (9)0{ חודפס ע"י תכנת אוצר החכמה